

DECIZIE

19 februarie 2020

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Svetlana Filincova
Galina Stratulat
Iurie Bejenaru
Nicolae Craiu
Dumitru Mardari

examinând recursul declarat de Victor Cîșlari,
în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale,

împotriva deciziei din 23 octombrie 2019 a Curții de Apel Chișinău, prin care s-au admis apelurile declarate de Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor, s-a casat hotărârea din 12 februarie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani și s-a adoptat o hotărâre nouă, sub formă de încheiere, prin care s-a încetat procesul,

c o n s t a t ă:

La 14 martie 2018, Victor Cîșlari s-a adresat cu cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor, solicitând constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ca rezultat al condițiilor de detenție inumane și degradante.

În motivarea cererii de chemare în judecată a indicat că la 24 iunie 2016, prin sentința Judecătoriei Căușeni a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunilor prevăzute de art. 152 alin. (2), 166 alin. (2), 173, 217 alin. (4) și 290 alin. (1) din Codul penal și condamnat la 7 ani de închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis.

În perioada 25 iunie 2016 - 20 iulie 2017 a fost deținut în Penitenciarul nr. 13, iar din 21 iulie 2017 își ispășește pedeapsa în Penitenciarul nr. 4 or. Cricova.

În perioada deținerii sale în Penitenciarul nr. 13, de la 25 iunie 2016 și până la 27 iunie 2016, a fost deținut în celula nr. 38, de la 27 iunie 2016 și până la 5 iulie 2016 în celula nr. 06, de la 5 iulie 2016 și până la 22 octombrie 2016 în celula nr.

157 și de la 22 octombrie 2016 până la 20 iulie 2017 în celula nr. 15A. Celula nr. 6 se află în subsolul penitenciarului, iar celula nr. 157 face parte din blocul locativ nr. 3 destinat în special serviciului medical.

Reclamantul a remarcat că celulele în care a fost deținut erau suprapopulate, suprafața totală a fiecărei celule pentru un deținut fiind mult mai mică de 4 m², deși, conform art. 225 alin. (4) din Codul de executare, fiecărui deținut i se cuvine cel puțin 4 m² de suprafață locativă, din suprafața totală reală a celulei incluzând și suprafața veceului, a lavoarului și a bucătăriei improvizate.

A menționat că celula nr. 38 are suprafața de 23,46 m², în ea fiind amplasate 10 paturi, celula nr. 6 are 10,46 m² și 6 paturi, celula nr. 157 are 24 m² și 10 paturi, iar celula nr. 15A are 20,33 m² și 10 paturi.

La fel, a remarcat și alte probleme specifice celulelor în care a fost deținut în Penitenciarul nr. 13, printre care evidențiază: încălcarea gravă a normelor igienice - amplasarea veceului neizolat în apropierea bucătăriei improvizate și paturilor deținuților, umiditate, mucegai și rugină, ce constituie o încălcare gravă a art. 226 din Codul de executare; fumatul deținuților - în toate celulele Penitenciarului nr. 13 se fumează, inclusiv în cele din secția medicală, reclamatul ca nefumător, contrar voinței sale, devenise fumător pasiv cu toate urmările negative pentru sănătatea sa, menționând în acest sens că fumatul în celule este o încălcare gravă a pct. 90 a Statutului executării pedepsei de către condamnați; iluminare insuficientă a celulelor - în celula nr. 06 din subsol practic nu pătrundea lumina solară. Mai mult, în Penitenciarul nr. 13 se aplică un regim zilnic de deconectare a energiei electrice, ceea ce influențează extrem de negativ, în special pe timp de iarnă, ce constituie o încălcare gravă a art. 225 alin. (1) din Codul de executare; ventilarea insuficientă a celulelor - în condițiile unei umidități sporite se forma mucegai și se creau condițiile necesare apariției maladiilor infecțioase (tuberculoză, pneumonie) dar și acutizări maladiilor cronice (bronșită, astm, ce constituie o încălcare gravă a art. 225 alin. (1) din Codul de executare; dotarea cu saltele vechi, uzate, murdare și nedezinfectate, neasigurarea deținuților cu albituri și șervete, ce constituie o încălcare gravă a art. 227 alin. (4) din Codul de executare; stare igienico-sanitară nesatisfăcătoare a celulelor din lipsa îndelungată a reparației capitale, ce constituie o încălcare gravă a art. 225 alin. (1) din Codul de executare; deținerea comună a persoanelor ce anterior au mai executat pedeapsa închisorii cu cei care pentru prima dată au nimerit în închisoare cum este și el, ce constituie o încălcare gravă a art. 205 alin. (1) lit. d) din Codul de executare; alimentația proastă, ce constituie o încălcare gravă a art. 228 alin. (1) din Codul de executare; asistență medicală insuficientă, ce constituie o încălcare gravă a art. 169 alin. (1) lit. e) și art. 230 alin. (3) din Codul de executare.

Reclamantul a menționat că potrivit Raportului Consiliului pentru Prevenirea Torturii, întocmit în urma vizitei preventive din 20 mai 2017, moment când și el era deținut în Penitenciarul nr. 13, au fost constatate un șir de curențe ale standardelor referitoare la condițiile de detenție și anume: celule supraaglomerate și condiții igienice precare; deținuții nu au la dispoziție servicii de spălare a hainelor/lingerie; spațiile de plimbări sunt utilizate ca spații de uscarea hainelor; alimentația nesatisfăcătoare; geamurile mici împiedică pătrunderea luminii solare; permiterea fumatului în celule; asistență medicală insuficientă manifestată prin - asigurare insuficientă cu medicamente, deseori deținuții fiind nevoiți să le procure

singuri; utilizarea medicamentelor cu termen expirat; birourile medicale necesită reparație și dotare tehnică; există problema asigurării cu personal, ceea ce limitează accesul deținuților la serviciile medicale; majoritatea bolilor se tratează universal, cu paracetamol; este vacantă funcția de tehnician radiolog, ceea ce face imposibil controlul infecțios, sporind riscul major de infectări cu tuberculoză; instalația stomatologică este învechită, fiind procurată în anul 2009; lipsa documentației pretinselor acte de tortură; creșterea mortalității din cauza suicidelor și traumatismelor.

În scopul confirmării condițiilor de detenție și tratamentelor inumane și degradante din Penitenciarul nr. 13, dar și a constatării faptului că problema respectivă este de lungă durată, consideră extrem de utile în calitate de probe următoarele acte și concluzii ale: Oficiului Avocatului Poporului expuse în Rapoartele privind condițiile de detenție în Penitenciarul nr. 13, dar și cel privind condițiile de detenție în sistemul penitenciarelor al Republicii Moldova; Centrului pentru Drepturile Omului expuse în Raportul întocmit în urma vizitei de monitorizare efectuate la 22 decembrie 2014 și Avizul înaintat Departamentului Instituțiilor Penitenciare, elaborat în urma vizitei de monitorizare din 27 octombrie 2015, ambele efectuate în Penitenciarul nr. 13; Consiliului pentru Prevenirea Torturii expuse în Raportul privind vizita preventivă efectuată în Penitenciarul nr. 13 la 20 mai 2017; Ministerului Justiției, expuse în Nota informativă la Legea RM nr. 163 din 20 iulie 2017.

Victor Cîșlari a invocat că condițiile de detenție și tratamentele inumane și degradante indicate mai sus, aplicate față de el în Penitenciarul nr. 13, au contribuit semnificativ la agravarea stării sănătății, ceea ce s-a manifestat prin agravarea bruscă și continuă a maladiilor ca: distonie neurocirculatorie tip mixt, miozită membrilor inferioare, HTA esențială gr. II, encefalopatie discirculatorie, miozită tip mixt, menționând concomitent că, pe parcursul deținerii în Penitenciarul nr. 13 în mod repetat a primit cure de tratament, ce se confirmă prin Extrasul din Fișa medicală de ambulatoriu eliberat de serviciul medical al Penitenciarului nr. 4 la 05 noiembrie 2017.

În drept, cererea de chemare în judecată a fost întemeiată în baza prevederilor art. 3, 6 și 13 din CEDO, art. 2 alin. (3), 12 alin. (1)-(4) din Codul de procedură civilă, art. 5, 7 din Cod civil, art. 165 alin. (2)-(3), 167 alin. (1)-(3), 168 alin. (1), 169 alin. (1) lit. b) și e), 195 alin. (1), 205 alin. (1) lit. d), 219 alin. (1), 225 alin. (1)-(4), 226 alin. (1), 227 alin. (4), 228 alin. (1), 230 alin. (3) din Codul de executare, art. 1 alin. (3), 4 alin. (3), 15 alin. (1), 18 alin. (1), 24 alin. (2), 26 alin. (2) din Constituție, art. 5 din Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, art. 10 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice din 16 decembrie 1966, art. 14 alin. (1)-(2), 16 alin. (1) din Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime inumane și degradante din 10 decembrie 1984, art. 11, 12 alin. (1) din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966.

Prin hotărârea din 12 februarie 2019 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, s-a admis cererea de chemare în judecată depusă de Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru

apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ca rezultat al condițiilor de detenție inumane și degradante.

S-a constatat încălcarea dreptului subiectiv a lui Victor Cîșlari prevăzut și garantat de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sub aspectul deținerii acestuia în Penitenciarul nr. 13 în perioada 15 iunie 2016 - 20 iulie 2017, în condiții inumane și degradante.

La 21 februarie 2019, Administrația Națională a Penitenciarelor, a declarat apel împotriva hotărârii din 12 februarie 2019 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, iar la 4 iunie 2019 a depus cerere de apel suplimentară, prin care a solicitat casarea hotărârii și emiterea unei hotărâri noi de respingere a cererii de chemare în judecată.

La 7 martie 2019, Ministerul Justiției a declarat apel împotriva hotărârii din 12 februarie 2019 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, iar la 11 iunie 2019 a depus cerere de apel suplimentară, prin care a solicitat casarea hotărârii și emiterea unei hotărâri noi de respingere a cererii de chemare în judecată.

Ulterior, la 23 septembrie 2019, Ministerul Justiției a depus cerere de apel suplimentară, prin care a solicitat casarea integrală a hotărârii, cu emiterea unei încheieri de încetarea procesului civil.

Prin decizia din 23 octombrie 2019 a Curții de Apel Chișinău, s-au admis apelurile declarate de Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor.

S-a casat hotărârea din 12 februarie 2019 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani și s-a adoptat o hotărâre nouă, sub formă de încheiere, prin care:

S-a încetat procesul civil la acțiunea lui Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pe motiv că cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

La 23 decembrie 2019, prin intermediul oficiului poștal (f.d. 212), Victor Cîșlari a declarat recurs împotriva deciziei din 23 octombrie 2019 a Curții de Apel Chișinău, solicitând admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel și menținerea hotărârii primei instanțe.

În motivarea recursului, a exprimat dezacordul cu soluția instanței de apel, invocând că apelurile declarate de Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor sunt declarative și lipsite de suport juridic, fiind admise neîntemeiat.

În conformitate cu art. 434 din Codul de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel. Termenul de 2 luni este termen de decădere și nu poate fi restabilit.

Materialele dosarului atestă că copia deciziei integrale a fost expediată în adresa participanților la proces la 14 noiembrie 2019, însă dovada legală de recepționare a acesteia de către recurent lipsește. Din aceste considerente, Colegiul consideră că recursul din 23 decembrie 2019 este declarat în termen.

În conformitate cu art. 439 alin. (2) din Codul de procedură civilă, după parvenirea dosarului, un complet din 3 judecători decide asupra admisibilității recursului, dispune expedierea copieii de pe recurs intimatului, cu înștiințarea

despre necesitatea depunerii obligatorii a referinței timp de o lună de la data primirii acesteia. În cazul neprezentării referinței în termenul stabilit, admisibilitatea recursului se decide în lipsa acesteia.

La 15 ianuarie 2020 în adresa intimaților a fost expediată copia recursului declarat de Victor Cîșlari, cu înștiințarea despre necesitatea depunerii obligatorii a referinței la recurs.

Prin încheierea din 12 februarie 2020 a Curții Supreme de Justiție, recursul declarat de Victor Cîșlari a fost considerat admisibil.

Prin referința din 14 februarie 2020, Ecaterina Munteanu, reprezentantul Ministerului Justiției, Administrației Naționale a Penitenciarelor a solicitat declararea recursului depus de Victor Cîșlari ca inadmisibil.

În conformitate art. 441 din Codul de procedură civilă, în cazul în care recursul este considerat admisibil, un complet din 5 judecători examinează fondul recursului.

Conform art. 442 alin. (1) din Codul de procedură civilă, judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs și în baza referinței depuse de către intimat, legalitatea hotărârii atacate, fără a administra noi dovezi.

Art. 444 din Codul de procedură civilă, prevede că recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces. Completul din 5 judecători decide asupra oportunității invitării tuturor participanților sau a reprezentanților acestora pentru a se pronunța cu privire la problemele de legalitate invocate în cererea de recurs.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Verificând decizia din 23 octombrie 2019 a Curții de Apel Chișinău, în limitele controlului de legalitate, în raport de criticele invocate în recurs, pe baza materialelor din dosar și a referinței depuse, în coroborare cu normele de drept aplicabile la caz, Colegiul constată că la caz se impune necesitatea admiterii recursului, casarea integrală a deciziei instanței de apel și restituirea cauzei la rejudecare în instanța de apel, pentru examinarea cererilor de apel în fond, din considerentele ce urmează.

În speță, din suportul probatoriu prezent la materialele cauzei, Colegiul constată că la 14 martie 2018 Victor Cîșlari s-a adresat cu cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor, solicitând constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenție ca rezultat al condițiilor de detenție inumane și degradante.

Prin încheierea din 2 octombrie 2018 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, s-a acceptat spre examinare, în procedură contencioasă, cererea de chemare în judecată depusă de Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Judecând cauza, prima instanță prin hotărârea din 12 februarie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, a admis cererea de chemare în judecată depusă de Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor. A constatat încălcarea dreptului subiectiv a lui Victor

Cîșlari prevăzut și garantat de art. 3 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale sub aspectul deținerii acestuia în Penitenciarul nr. 13 în perioada 15 iunie 2016 - 20 iulie 2017, în condiții inumane și degradante.

În baza prevederilor art. 385 alin. (1) lit. e), art. 393 alin. (1) și art. 265 lit. a) din Codul de procedură civilă, Curtea de Apel Chișinău prin decizia din 23 octombrie 2019 a admis apelurile declarate de Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor, a casat hotărârea din 12 februarie 2019 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani și a adoptat o hotărâre nouă sub formă de încheiere, prin care, a încetat procesul civil la acțiunea lui Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pe motiv că cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

În motivare instanța de apel a conchis că acțiunea înaintată de Victor Cîșlari nu urmează a fi judecată în procedură civilă, pe motiv că la data examinării cererii de chemare în judecată erau în vigoare prevederile art. 473² - art. 473⁴ din Codul de procedură penală, care explică mecanismul național de constatare a condițiilor de detenție, și respectiv examinarea petițiilor cu privire la acest aspect, prima instanță s-a referit la normele legale, generale, care se referă la examinarea unei cauze civile de către instanța de drept comun.

Instanța de apel a remarcat că potrivit art. 473² alin. (1) din Codul de procedură penală, (introdus prin Legea nr. 272 din 29 noiembrie 2018, în vigoare din 1 ianuarie 2019), plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului sau ale prevenitului, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, poate fi înaintată de către condamnat sau prevenit, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul sau prevenitul ori, după caz, din care a fost eliberat.

Iar, în conformitate cu art. 473³ alin. (1) din Codul de procedură penală, (introdus prin Legea nr. 272 din 29 noiembrie 2018, în vigoare din 1 ianuarie 2019), plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului se examinează de către judecătorul de instrucție, cu participarea condamnatului sau a prevenitului și, după caz, a avocatului acestuia și a reprezentantului administrației instituției penitenciare.

Judecând recursul, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar să menționeze că Constituția proclamă valori supreme, drepturile și libertățile omului constituind o valoare fundamentală, și impune statului îndatorirea primordială de a respecta și ocroti persoana.

Potrivit art. 16 alin. (1) din Constituție, respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

Acest deziderat consolidează poziția ființei umane în cadrul valorilor ocrotite de stat. Statul se obligă să respecte și să ocrotească persoana, iar

Constituția stabilește că respectarea și ocrotirea persoanei sunt plasate pe primele poziții în categoria obligațiilor statului.

Legea Supremă statuează principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială. Esența acestei norme constă în faptul că toți cetățenii au aceleași drepturi, libertăți fundamentale și îndatoriri, exercitarea cărora este asigurată de către stat fără discriminare.

Accesul liber la justiție constituie un principiu fundamental al organizării oricărui sistem democratic, astfel încât el are semnificații deosebite și pentru dreptul procesual. Facilitatea oricărei persoane de a introduce, după libera sa apreciere, o acțiune în justiție, implicând astfel obligația corelativă a statului ca prin instanța competentă să soluționeze aceste acțiuni, reprezintă practic liberul acces al persoanei la justiție.

În acest sens, potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Alin. (2) prevede că nicio lege nu poate îngreuna accesul la justiție, garantând astfel accesul liber la justiție și asigurând, în același timp, unitatea reglementărilor constituționale și legislative.

Prin prevederile art. 54 alin. (1) din Constituție, legiuitorul a statuat că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Această normă constituțională protejează dreptul în substanța sa și consacră principiul potrivit căruia un drept constituțional obținut nu mai poate fi suprimat sau diminuat prin legi organice sau alte acte normative. Chiar dacă, prin formularea conținută în alin. (2), legiuitorul constituant a admis restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale în anumite condiții, alin. (3) din art. 54 consacră o excepție de la norma generală, stabilind că prevederile alin. (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24. Prin urmare, normele din alin. (3) interzic restrângerea exercițiului dreptului de acces liber la justiție (art. 20 din Constituție).

Art. 20 din Constituție reprezintă blocul fondator al sistemului democratic, în care orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă în cazul lezării drepturilor sale și definește scopul aplicării articolului pentru orice persoană.

Astfel, dreptul persoanei de a se adresa justiției este o condiție sine qua non în asigurarea eficienței exercitării drepturilor și libertăților sale. Pentru a concretiza și a conferi plenitudine dreptului de acces liber la justiție, legiuitorul dezvoltă normele constituționale în legile organice.

Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, constituie elemente ale dreptului procesual civil și dau naștere nemijlocit drepturilor și libertăților omului în procesul civil.

Normele care reglementează accesul liber la justiție în condiții egale la nivel de principiu sînt prevăzute în art. 5 și art. 22 din Codul de procedură civilă.

Așa, potrivit art. 22 alin. (1) din Codul de procedură civilă, justiția în cauzele civile se desfășurează pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de

cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, precum și al egalității tuturor organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, subordonare, sediu și de alte circumstanțe.

În conformitate cu art. 5 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă, orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

Colegiul judiciar remarcă că dreptul accesului liber la justiție este unul fundamental, fiind mai mult decât un simplu drept, asigurând respectarea și realizarea tuturor celorlalte drepturi și garanții procedurale ale reclamantului.

Prin formula expusă în art. 5 alin. (2) din Codul de procedură civilă, legiuitorul garantează reclamantului accesul liber la justiție, indiferent de existența sau inexistența cadrului normativ, astfel fiind exclus refuzul în realizarea dreptului reclamantului la instanță pe motiv de inexistență a unor prevederi legale exprese, care ar reglementa raportul social supus cercetării judiciare sau în caz de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare. Prin această formulă legiuitorul a exclus orice formă de limitare a accesului reclamantului la instanță în baza temeiului legat de materia diferită examinării.

Astfel, instanța de recurs menționează că o garanție a dreptului de acces liber la justiție este prevăzut de alin. (2) art. 5 din Codul de procedură civilă. Această garanție este suplimentar asigurată printr-o altă garanție inclusă în art. 12 alin. (3) din Codul de procedură civilă, care indică că, în cazul inexistenței normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului). Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrânge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare.

Așadar, principiul liberului acces la justiție se concretizează prin posibilitatea depunerii oricărei cereri a cărei rezolvare este de competența instanțelor judecătorești. Caracterul legitim sau nelegitim al pretențiilor formulate în justiție este rodul judecării cauzei și el se constată prin hotărâre judecătorească.

Iar, refuzul judecătorului de a reține spre examinare o cauză pe motiv de inexistență, imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației constituie o denegare de dreptate.

Aici instanța de recurs reține că în cauza *Stanev împotriva Bulgariei* (2012), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat că art. 6 (1) din Convenție asigură și garantează oricărei persoane dreptul de a-și prezenta în fața instanței pretențiile cu privire la drepturile sau obligațiile sale civile (*Golder împotriva Marii Britanii*). Acest „drept la instanță”, din care face parte dreptul de acces la instanță, poate fi invocat de către orice persoană care consideră în mod întemeiat că o ingerință în exercitarea drepturilor sale civile este nelegală și care se plânge că nu a avut posibilitatea de a invoca acest capăt de cerere în fața unei instanțe care să

îndeplinească cerințele art. 6 (1) din Convenție (cauza Roche împotriva Marii Britanii; Salontaji-Drobnjak împotriva Serbiei).

În acest sens și având în vedere art. 13 din Convenție, Colegiul evidențiază că în cazul în care acțiunea privind compensarea prejudiciilor pentru violarea art. 3 din Convenție nu cade sub incidența nici unei Legi naționale, judecătorii vor soluționa cauza aplicând direct prevederile Convenției și jurisprudența Curții Europene.

La examinarea cauzelor în care se invocă violarea prevederilor Convenției, se va ține cont de jurisprudența Curții Europene atât în cauzele examinate împotriva Republicii Moldova, cât și în alte cauze adresate împotriva altor state.

Examinând acțiunea privind violarea art. 3 din Convenție, se va stabili dacă a avut loc o violare a Convenției (aspectul cu privire la fondul cauzei) și, în cazul în care se constată că a avut loc o violare, se vor acorda compensațiile justificate în raport cu circumstanțele individuale în speță (aspectul reparației echitabile).

Din considerentele menționate, în contextul normelor de drept citate, Colegiul reține că instanța de apel eronat a aplicat la caz prevederile art. 265 lit. a) din Codul de procedură civilă, deoarece la momentul depunerii de către Victor Cîșlari a cererii de chemare în judecată (14 martie 2018) nu exista un remediu național de constatare, în substanță, și compensare pentru încălcarea prevederilor art. 3 din Convenție.

Un astfel de remediu, fiind solicitat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în numeroasele hotărâri ale sale contra Republicii Moldova și în special în cauza Șişanov împotriva Moldovei (cererea nr. 11353/06), unde Curtea a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare, fără întârziere, un remediu sau set de remedii, cu efect preventive și compensatoriu și să garanteze despăgubiri pentru încălcarea Convenției rezultate din condițiile de detenție necorespunzătoare în Moldova, a fost introdus prin Legea pentru modificarea unor acte legislative nr. 272 din 29 noiembrie 2018, în vigoare din 1 ianuarie 2019 (Monitorul Oficial nr. 462-466 art. 776 din 12 decembrie 2018).

În acest fel, Codul de procedură penală a fost amendat prin introducerea articolelor 473¹ - 473⁴, care reglementează modul de soluționare a plângerii privind violarea art. 3 din Convenție prin detenția în condiții inumane și degradante, inclusiv soluțiile pe care le poate oferi instanța de judecată în cazul în care va constata o eventuală violare, începând cu 1 ianuarie 2019, pe când, cererea de chemare în judecată a fost introdusă de către Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ca rezultat al condițiilor de detenție inumane și degradante, la 14 martie 2018, respectiv, până la 1 ianuarie 2019.

Sub acest aspect, Colegiul respinge raționamentul instanței de apel cu referire la faptul că acțiunea lui Victor Cîșlari nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

Aceste circumstanțe au fost reținute corect de către instanța de fond care a menționat că în conformitate cu art. 5 din Codul de procedură civilă, nici unei persoane nu i se poate refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență, imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației, iar în conformitate cu art. 12

alin. (3) din Codul de procedură civilă, în cazul inexistenței unei norme de drept care ar reglementa un raport litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, instanța se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului).

Corelând circumstanțele expuse supra cu normele legale citate, instanța de recurs ajunge la concluzia că instanța de apel a aplicat eronat normele de drept procedural, condiție ce a generat adoptarea unei hotărâri care nu poate fi menținută.

Având în vedere problemele de drept ridicate în speță, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul lui Victor Cîșlari și de a casa decizia din 23 octombrie 2019 a Curții de Apel Chișinău, cu trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel, pentru examinarea cererilor de apel în fond.

La rejudecare, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate și, examinând cauza, să emită o hotărâre legală și întemeiată, respectând dreptul garantat al participanților la proces la un proces echitabil.

Totodată, Colegiul reține că în conformitate cu art. 49 alin. (4) din Codul de procedură civilă, judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în primă instanță nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanță de apel, de recurs și nici la rejudecarea ei în primă instanță, după casare.

Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanță de apel nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță, repetat, în instanță de apel și nici în instanță de recurs.

Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanță de recurs nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță și nici în instanță de apel sau în cea de recurs.

Prevederile prezentului articol nu au incidență asupra cazurilor de refuz de primire a cererii de chemare în judecată în temeiul art.169, de restituire a cererii de chemare în judecată în temeiul art.170 și 171, de scoatere a cererii de pe rol în temeiul art.267 sau de încetare a procesului în temeiul art.265 lit. a) și b) , precum și de respingere a pretențiilor ca fiind tardive.

Având în vedere prevederile art. 49 alin. (4) din Codul de procedură civilă, deoarece Curtea de Apel Chișinău prin decizia din 23 octombrie 2019 a încetat procesul civil în temeiul art. 265 lit. a) din Codul de procedură civilă, cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, urmează a fi trimisă spre rejudecare în Curtea de Apel Chișinău pentru examinarea cererilor de apel în fond, în același complet de judecată.

În conformitate cu art. art. 444, 445 alin. (1) lit. c) și alin. (3) Codul de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e :

Se admite recursul declarat de Victor Cîșlari.

Se casează integral decizia din 23 octombrie 2019 a Curții de Apel Chișinău.

Cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Victor Cîșlari împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova și Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la constatarea încălcării dreptului subiectiv prevăzut de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cu trimiterea spre rejudecare în Curtea de Apel Chișinău, în același complet de judecată, pentru examinarea cererilor de apel în fond.

Decizia nu se supune nici unei căi de atac.

Președintele ședinței,
judecătorul

Svetlana Filincova

judecătorii

Galina Stratulat

Iurie Bejenaru

Nicolae Craiu

Dumitru Mardari